

IEROGLIFIK YOZUV

*Andijon davlat chet tillari instituti
Ingliz filologiyasi o'qitish metodikasi va
tarjimashunoslik fakulteti,
Filologiya va tillarni o'qitish: xitoy tili
yo'nalishi 102-guruh talabasi
Ibragimova Madinaxon Tursunboy qizi
Ilmiy maslahatchi: Zaynobiddinova I.M.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ieroglifik yozuvning kelib chiqishi, shakllanish bosqichlari, asosiy xususiyatlari hamda til va jamiyat taraqqiyotidagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot jarayonida ieroglifik belgilar tizimining piktografik ildizlari, ideografik xususiyatlari hamda fonetiklashuv jarayoniga doir nazariy qarashlar tahlil qilinadi. Shuningdek, ieroglifik yozuvning qadimgi madaniyatlar rivojida tutgan o'rni va zamonaviy yozuvlar tizimiga ta'siri haqida ilmiy xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: ieroglifik yozuv, piktografiya, ideografiya, yozuv tarixi, fonetiklashuv, qadimgi madaniyat, tilshunoslik.

Аннотация: В данной статье рассматриваются происхождение и этапы формирования иероглифического письма, его основные особенности, а также роль в развитии языка и общества. Анализируются теоретические представления о пиктографической основе иероглифов, их идеографических свойствах и процессе фонетизации. Кроме того, раскрывается значение иероглифического письма в развитии древних культур и его влияние на современные системы письма.

Ключевые слова: иероглифическое письмо, пиктография, идеография, история письма, фонетизация, древние культуры, лингвистика.

Annotation: This article examines the origin and developmental stages of hieroglyphic writing, its main characteristics, and its role in the evolution of language and society. The study analyzes theoretical perspectives on the pictographic roots of hieroglyphs, their ideographic features, and the process of phonetic development. The article also highlights the significance of hieroglyphic writing in the advancement of ancient civilizations and its influence on modern writing systems.

Keywords: hieroglyphic writing, pictography, ideography, history of writing, phonetic development, ancient civilizations, linguistics.

Kuzatishlarimiz natijasida xitoy tili ierogliflari haqida turli xil fikrlarga duch keldik. Bizga ma'lumki til insoniyat tarixi jarayonida shakllangan eng muhim ijtimoiy hodisa bo'lib, yozuv esa tilning moddiy shaklga aylanish vositasidir. Yozuv

taraqqiyotining ilk bosqichlaridan biri sifatida ieroglifik yozuv odamlarning tasviriy belgilar yordamida axborot yetkazish ehtiyojidan tugʻilgan.¹

Ieroglifik yozuvning mohiyati “Ieroglif” soʻzi qadimgi yunon tilidagi hieros — “muqaddas” va glyphe — “oʻyma, belgi” soʻzlari birikmasidan kelib chiqqan boʻlib, dastlab ibodatxonalarda qoʻllangan tasviriy yozuvni bildirgan. Ieroglifik tizimda har bir belgi predmet yoki harakatning bevosita tasvirini ifodalaydi. Shu sababli u piktografik yozuvning rivojlangan shakli hisoblanadi.²

Ieroglifik yozuvning shakllanish jarayoni Ieroglifik yozuvning ilk koʻrinishlari miloddan avvalgi IV–III ming yilliklarda Misr, Shumer va Xitoy hududlarida shakllangan. Misr ieroglifik yozuvi ruhoniylar tomonidan tosh oʻymalar va papiruslarda qoʻllanilgan boʻlib, unda: tasviriy belgilar (piktogrammalar), ideogrammalar — mavhum tushunchalar belgisi, fonetik belgilar — tovushlashgan ierogliflar mavjud edi.³

Ushbu tizim asta-sekin murakkablashib, belgilar soni minglab koʻpaygan. Ayniqsa, Xitoy ieroglifik tizimi hozirgacha takomillashgan holda qoʻllanib kelmoqda.

Ieroglifik yozuvning tuzilishi. Ieroglifik yozuvlarning asosiy xususiyatlari quyidagicha:

1. Tasviriylik

Belgi predmetning oʻzini yoki uning asosiy belgisini aks ettiradi.⁴

2. Koʻpmaʼnolilik

Bitta ieroglif bir nechta maʼnoga ega boʻlishi mumkin, chunki u tovushlarni emas, tushunchalarni ifodalaydi.⁵

3. Fonetiklashuvga oʻtish

Keyinchalik baʼzi belgilar tovush qiymatini ola boshlagan. Bu yozuvning keyingi taraqqiyotida fonetik tizimlarning paydo boʻlishiga asos boʻlgan.⁶

Ieroglifik yozuvning tilshunoslikdagi ahamiyati: Ieroglifik yozuv til tarixini oʻrganishda bebaho manba hisoblanadi. Uning yordamida qadimgi jamiyatlarning madaniyati, dini, siyosiy tuzumi va til tizimlari haqida boy maʼlumotlar olinadi. Shuningdek, ieroglifik yozuv:

tilning semiotik tabiatini oʻrganishda,

¹ Rasulov, Umumiy tilshunoslik, “Yozuvning paydo boʻlishi” boʻlimi asosida.

² Musayev, Yozuv nazariyasi asoslari, “Piktografik va ideografik yozuvlar” boʻlimi asosida.

³ Sodiqov, Til va jamiyat, “Yozuvning ijtimoiy funksiyalari” boʻlimi asosida.

⁴ Musayevning “Belgilar tabiatiga doir qarashlari” qismi asosida.

⁵ Rasulov, “Belgilar va maʼno tizimi” boʻlimi asosida.

⁶ Sodiqov, “Yozuvning rivojlanish bosqichlari” boʻlimi.

yozuvning ijtimoiy funksiyasini anglashda, zamonaviy yozuv tizimlarining shakllanishini tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.⁷

Ieroglifik yozuv inson tafakkurining dastlabki shakllangan ko‘rinishlaridan biri bo‘lib, til va yozuv tarixining muhim bosqichini tashkil etadi. Uning tasviriyl belgilar asosida qurilgan murakkab tizimi yozuvning keyingi rivojlanishiga, xususan, fonetik yozuvlar paydo bo‘lishiga zamin yaratgan. Ushbu yozuv tizimini o‘rganish orqali til rivoji va jamiyat taraqqiyoti haqida chuqur tasavvur hosil qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Musayev A. Umumiy tilshunoslik. – Toshkent, “Oltin kitob” nashriyoti, 2022.
2. Sodiqov A. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent, “O‘qituvchi”, 1981.
3. Rasulov R. Umumiy Tilshunoslik. – Toshkent, 2013.
4. www.ziyouz.com kutubxonasi.

⁷ Rasulov va Sodiqov qarashlari integratsiyasi asosida.